

俄罗斯伊尔库茨克藏满文文献述略

王敌非

(黑龙江大学 a. 文学院; b. 满族语言文化研究中心 哈尔滨 150080)

摘要: 俄罗斯伊尔库茨克藏满文文献主要来自 1715—1956 年东正教驻北京宗教使团的购置。目前出版《伊尔库茨克藏中国文献》中的满文文献在数量上与实际收藏略有出入。了解这批文献的收藏历史情况,对熟悉中华典籍的域外传播及俄罗斯汉学史的发展历程具有重要的参考意义。

关键词: 伊尔库茨克; 满文文献; 著录; 俄罗斯

中图分类号: G256 文献标志码: A 文章编号: 1000-7873(2014)01-0011-04

伊尔库茨克不仅是俄罗斯西伯利亚地区的行政和军事中心,而且是俄罗斯科考队、传教团、外交团和商队前往东亚的必经之地。1728年,清政府与俄罗斯签订《恰克图条约》,正式允许俄罗斯定期派遣传教士和留学生在北京传教学习。传教士和留学生带来大量俄文书籍的同时,也要求一些中国书籍作为回赠,此举为中俄文化交流与俄罗斯中国文献的收藏创造了基本条件。17世纪末,随着俄罗斯向西伯利亚地区的拓展,大量居民移居伊尔库茨克。凭借优越的地理位置,伊尔库茨克很快成为俄罗斯远东地区的行政、宗教和商业中心,与东亚各国在政治、文化和贸易等方面的接触和交流逐渐增多。18世纪末,伊尔库茨克博物馆、伊尔库茨克公共图书馆和中国语言学校相继建立,且培养了大批熟悉中国语言文化的学者,为伊尔库茨克中国文献的典藏奠定了基础。

19世纪初,西伯利亚地区对中国语言翻译人才的需求刺激了中国文献的收藏。俄罗斯著名汉学家比丘林精通满、汉、藏和蒙古等文字,1808—1821年出任第九届东正教驻北京宗教使团团长期间,翻译了大量的中国书籍,并在回国时将大批中国书籍带回俄罗斯。^[1]1810年,受西伯利亚总督斯佩兰斯基之托,第十期宗教使团检察官季姆科夫斯基,按照第八期传教团学员诺沃肖洛夫拟定的书单,从北京购得一批满、汉文书籍,作为伊尔库茨克开办中国语言学习班的教材。1832年,第八期传教团团团长卡缅斯基在返回圣彼得堡途中,把一些从中国书籍赠送给伊尔库茨克的收藏机构。^[2]1851年,俄罗斯皇家地理学会东西伯利亚分会在伊尔库茨克成立,随后接管了伊尔库茨克博物馆。虽然1879年的一场大火使典藏于此的许多汉、满、蒙古和藏文等中国文献葬身火海,但该分会从未间断对中国文献的搜集。1885年,伊尔库茨克博物馆收到捐赠的满文书籍3种。^[3]至1922年前苏联成立时,近一万册中国文献归为国有,并转藏伊尔库茨克大学图书馆。目前,俄罗斯伊尔库茨克的满文文献主要藏于伊尔库茨克图书馆、伊尔库茨克博物馆和伊尔库茨克大学图书馆。

1994年,伊尔库茨克大学图书馆编印了一本馆藏中国文献目录,题为《伊尔库茨克藏中国文献》^①,编者俄罗斯汉学家雅洪托夫,共涉及满文文献41种43部,^[4]本文采用传统古籍4部分类法将俄罗

收稿日期:2014-02-15

作者简介:王敌非(1982-),男(满族),内蒙古包头人,博士研究生,助理研究员,主要从事满文文献整理研究。

① 从该书的俄文和英文题名来看,似乎应译为《伊尔库茨克藏满汉文书籍》。但“满汉文”为一个专有名词,指同一书籍的满文本和汉文本。为避免歧义,笔者不揣谫陋,将此书题名译作《伊尔库茨克藏中国文献》。

斯伊尔库茨克满文文献具体分类如下:

1. 经部

礼类

《礼记》(Ли цзи:Книга церемоний) 满汉合璧。

春秋类

《春秋》(Чунь цю:Весны и осени) 满汉合璧。

小学类

《翻译四书》(Фань-и Сы шу:Четверокнижие в переводе на маньчж. яз) 满文。

《御制翻译四书》(Юй чжи Фань-и Сы шу: Четверокнижие в переводе , сделанном императором) 满汉合璧。

《御制日解四书讲义》(Юй чжи Жи цзян Сы шу: Объяснение смысла Четверокнижиев ежедневных толкованиях ,сделанных императором) 满文。

《御制清文鉴》(Юй чжи Цин вэнь цзянь: Зерцао цинского языка , изготовленное императором) ,满蒙合璧。

《御制增订清文鉴》(Юй чжи Цзян дин Цин вэнь цзянь: Книга-Дополненное и выверенное Зерцао цинского языка , изготовленное императором) 满汉合璧。

《三合便览》(Сань хэ бян лань:Удобный обзор трех вместе) 满蒙汉合璧。

《十二字头》(Ши-эр цзы-тоу:Двенадцать заглавий) 满文。

《蒙文指要》(Мэн вэнь чжи-яо:Путеводитель в монгольском языке) 满蒙汉合璧。

《清文指要》(Цин вэнь чжи-яо:Путеводитель в цинском языке) 满汉合璧。

《六部成语》(Мань Хань Лю бу чэн-той:Речения Шести министерств на маньчжурском и китайском языке) 满汉合璧。

《清文启蒙》(Цин вэнь ци-мэн:Введение в маньчжурский язык) 满汉文。

《满汉字清文启蒙》(Мань Хань цзы Цин вэнь ци-мэн: Введение в цинский язык на маньчжурском и китайском языке) 满汉文。

《三合语录》(Сань хэ юй лу:Записи речений ,сведенные на трех) 满蒙汉合璧。

《抄本初学指南》(Чо-бэнь Чу сюэ чжи-нань:Компас в первоначальном обучении в рукописи) , 满蒙文。

2. 史部

编年类

《资治通鉴纲目》(Цзы чжи тун цзянь ган му:Текст и комментарий к Всеобъемлющему Зерцалу , помогающему в правлении) 满文。

《资治通鉴续编》(Цзы чжи тун цзянь сюй бян:Постоянный компилируем к Всеобъемлющему Зерцалу помогающему в правлении) 满文。

《资治通鉴校编》(Цзы чжи тун цзянь гао бян:Корректировка компилируемка к Всеобъемлющему Зерцалу помогающему в правлении) 满文。

纪事本末类

《亲征平定朔漠方略》(Цинь чжэн Пин-дин шо-мо фан-люэ:Стратегия усмирения пустыни под личным началом) 满文。

政书类

《钦定大清会典》(Цинь дин Да Цин Высочайше утвержденный Кодекс Великой Цин: Высочайший утвержденный Кодекс Великой Цин) 满文。

《钦定大清会典事例》(Цинь дин Да Цин хуй дьянь ши-ли:Примеры к Высочайше утвержденный Кодекс Великой Цин) 满文。

《大清通礼》(Да Цин тун ли:Всеобъемлющие церемонии Великой Цин) 满文。

《钦定满洲祭神祭天典礼》(Цинь дин Мань-чжоу цзи шэнь цзи тянь дьянь-ли: Высочайше утвержденная книга обрядов маньчжур) 满文。

《钦定兵部绿营事物则例》(Цинь дин Бин бу люй ин цзе-ли: Высочайше утвержденные Законы по делам Военного министерства Лагеря Зеленого знамени) 满文。

《钦定兵部议处则例·八旗》(Цинь дин Бин бу чу-фэнь цзэ-ли . Ба ци: Высочайше утвержденные Законы о разборе преступлений в Военном министерстве Восемь знамен) 满文。

《大清律例》(Да Цин люй ли: Уголовные законы Великой Цин) 满文。

《钦定理藩院则例》(Цинь дин Ли фань юань цзэ-ли: Высочайше утвержденные Законы Палаты по управлению варварами) 满文; 《钦定理藩院则例》 满汉合璧。

《钦定国子监则例》(Цинь дин Го цзы цзянь цзэ-ли: Высочайше утвержденные Законы Государственного училища) 满文。

《八旗通志初集》(Ба ци тун чжи чу цзи: Всеобъемлющее описание Восьми знамен , предварительное собрание) 满文。

职官类

《钦定中枢政考》(Цинь дин Чжун шу чжэн као: Высочайше утвержденное Дополнение к Законам центральной администрации) 满文。

《钦定增修中枢政考·绿营》(Цинь дин Цзэн-сю Чжун шу чжэн као. Люй ин: Высочайше утвержденное Дополнение к Законам центральной администрации) 满文。

诏令奏议类

《大清圣祖仁皇帝圣训》(Да Цин Шэн-цзу Жэнь хуан-ди шэн сюнь: Совершенномудрые поучения Гуманного императора Шэн-цзу Великой Цин) 满文。

3. 子部

儒家类

《圣谕广训》(Шэн юй гуан сюнь: Распространенное толкование императорских поучений) 满蒙合璧。

《圣谕广训》(Шэн юй гуан сюнь: Распространенное толкование императорских поучений) 满汉合璧。

《御纂性理经义》(Юй цзуань Син ли цзин и: Истинный смысл природы и закона , составленный императором) 满文。

《翻译六书箴言》(Фань-и Лю ши чжэнь-янь: Переведенные увещевания касательно шести обстоятельств) 满汉合璧。

基督教类

《吾主耶稣基督新约圣书》(Мучжу Енсу Цзиду сиюе шэн ши: Новое слово , оставленное нашим господином Иисусом Христом) 满文。

《基督新约圣书》(Цзиду сиюе шэн ши: Новое слово , оставленное Христом) 满文。

4. 集部

小说类

《三国志》(Сань Го чжи: Троецарствие) 满文。

《金瓶梅》(Цзинь Пин Мэй: Цветы сливы в золотой вазе) 满文。

总集类

《古文渊鉴》(Гу вэнь юань цзянь:Глубокое зеркало древней литературы) 满文。

根据以上论述可知,伊尔库茨克藏满文文献具有以下特点:

首先,伊尔库茨克藏满文文献来自俄罗斯东正教驻北京宗教使团在中国期间的购置。俄罗斯在1715—1956年期间,共派出20届宗教使团,在中国广泛收集满文文献。经过两个多世纪的积累,俄罗斯已成为中国境外最大的满文文献收藏中心,其收藏的满文文献主要分布于圣彼得堡和伊尔库茨克。伊尔库茨克收藏的满文文献在数量与种类上远不及圣彼得堡藏品,且大多数藏品在圣彼得堡均有馆藏。

其次,伊尔库茨克藏满文文献还未得到较为科学的整理,目前没有单独编写的伊尔库茨克藏满文文献目录,且由于社会历史原因,很多满文文献受到不同程度的损毁,甚至丢失,以致《伊尔库茨克藏中国文献》著录的满文文献与实际馆藏略有出入。另外,《伊尔库茨克藏中国文献》采用了学科分类方式著录,且著录较为简单,只有俄文题名、版式和文种等项。了解伊尔库茨克满文文献的收藏历史情况,不仅可以补国内满文文献的阙失,而且对于熟悉俄罗斯汉学史的发展历程具有重要的参考意义。

参考文献:

- [1] 李明滨. 俄罗斯汉学史[M]. 郑州:大象出版社,2008:23.
- [2] 阎国栋. 俄国汉学史[M]. 北京:人民出版社,2006:175.
- [3] 段洁滨. 遗散在俄罗斯伊尔库斯克的中國古籍[J]. 国际汉学,2005,(1).
- [4] К. С. ЯХОНТОВ, КИТАЙСКИЕ И МАНЬЧЖУРСКИЕ КНИГИ В ИРКУТСКЕ, РОССИЙСКАЯ АКАДЕМИЯ НАУК ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ САНКТ-ПЕТЕРБУРГСКИЙ ФИЛИАЛ,1991.

Brief of Manchu documents in Irkutsk from Russia

WANG Di - fei

(a. College of Liberal Arts; b. Manchu Language and
Culture Research Center, Heilongjiang University, Harbin 150080, China)

Abstract: Manchu documents in Irkutsk of Russia were mainly from Orthodox accredited in Beijing Religious Mission. The number of Manchu documents *Chinese documents collected in Irkutsk* is a little different from the actual collection. The history of these documents' collection is of great significance to know spread of Chinese documents to other countries and development of Russian Sinology.

Keywords: Irkutsk; Manchu documents; Bibliographic; Russia